

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ МОРСЬКИХ ФАХІВЦІВ

Інтеграція України до Європейської спільноти, розширення контактів на міжнародній арені, великий попит на морських фахівців у світі, а також введення в дію Міжнародної конвенції з підготовки, дипломування моряків і несення вахти (Конвенція ПДНВ 78/95) дозволили організувати підготовку морських фахівців у всіх державах, у тому числі в Україні, за єдиними міжнародними стандартами, зокрема, у Херсонській державній морській академії (ХДМА).

У ХДМА відбувається підготовка та навчання висококваліфікованих спеціалістів за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста та магістра; підготовка морських фахівців (старших помічників капітана, капітанів, інженерів–механіків та інженерів–електромеханіків) для роботи в екіпажах на українських та іноземних морських суднах торговельного флоту відповідно до вимог, визначених національними й міжнародними стандартами.

Існуюча система морської освіти в Херсонській державній морській академії відповідає Конвенції Ради Європи та ЮНЕСКО «Про загальну еквівалентність періодів навчання в університетах та еквівалентність дипломів», завдяки чому випускники академії не зазнають труднощів під час працевлаштування на міжнародному ринку праці. Цьому сприяє щорічне зростання чисельності курсантів та викладачів академії, які отримують практику на суднах судноплавних компаній Німеччини, Нідерландів, Греції, Великої Британії, США, Ліберії та ін. морських держав і після завершення навчання стовідсотково працевлаштовуються. Проте в умовах глобалізації, перманентних реформувань не варто заспокоюватись на досягнутому.

За рейтингом вищих навчальних закладів України, складеним Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти, ХДМА увійшла до групи технологічних вищих навчальних закладів, будівництва й транспорту, де посіла

друге місце (після Київського національного університету будівництва та архітектури) і перше – серед морських навчальних закладів III–IV рівнів, проте необхідно постійно моніторити та модернізувати процес підготовки фахівців для морської галузі в умовах турбулентності зовнішнього середовища.

Оскільки надзвичайно прискорюється інноваційне оновлення технічної бази морського транспорту та посилюється суперництво між судноплавними компаніями щодо впровадження новітніх досягнень техніки й технології необхідно вдосконалювати психолого-педагогічні засади формування морських фахівців.

Тому метою даного дослідження є визначення новітніх технологій викладання економічних дисциплін із метою підготовки конкурентоспроможних на світовому ринку праці морських фахівців, які завдяки високій якості підготовки задовольнятимуть вимоги провідних судноплавних компаній світу.

Відслідковуючи на практиці прогалини в знаннях морських офіцерів, а саме в управлінській діяльності, умінні ухвалювати рішення вбачаємо за необхідне в якості пріоритетних виділити наступні напрямки та технології вдосконалення педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін.

По-перше, беручи до уваги специфіку навчання в ХДМА та наявний потенціал, поглиблювати індивідуалізацію навчання, усіляко сприяти засвоєнню ними знань. Зокрема, варто відзначити, що до складу матеріальної бази ХДМА ввійшли лабораторія «Планетарій», лабораторія для практичної підготовки курсантів на судні «HR Constellation», встановлено навчальний тренажер «Шлюпка вільного падіння» (єдина в Україні, шоста у світі), тренажерний комплекс із відпрацювання навичок безпеки на воді, що включає водний басейн для відпрацювання навичок порятунку на воді та рятування з вертолітної кабіни, рятувальну шлюпку закритого типу, протипожежний полігон, тренажер по роботі з негабаритними великоваговими вантажами «Heavy lift Simulator» (другий у світі), лабораторія з офшорної безпеки, встановлено тренажер з кріплення контейнерів, спеціалізовані кабінети,

обладнані системою Wi-Fi, яка забезпечує доступ до матеріалів провідних електронних бібліотек світу. Завдяки сучасному оснащенню академії є можливість не лише моделювати випадки й відпрацьовувати навички в курсантів та студентів, але й визначати економічні наслідки від виникнення різних ситуацій на судні.

По-друге, посилити міжпредметні зв'язки між дисциплінами, що викладаються на кафедрі економіки та морського права, а саме «Економічна теорія», «Економіка морської галузі», «Економіка судноплавства», «Комерційна експлуатація судна», «Морські перевезення» та ін. з метою підвищення кінцевого результату.

Результатом реалізації вищезазначених пропозицій буде сформована здатність курсантів до самостійного та якісного виконання випускної роботи (дипломного проекту), зокрема, економічного розділу, що віддзеркалює ефективність і результативність роботи викладача кафедри і сприяє формуванню всебічного розвинутого фахівця.

В умовах інтелектуальної економіки саме знання є запорукою сталого розвитку підприємств та держав, чинником формування та нарощування конкурентної сили, забезпечення високої якості життя населення. Інтелектуальна економіка вимагає таких трансформацій навчального процесу:

– інтеграції науки та освіти, завдяки чому необхідно навчитись сприймати швидкі зміни як можливість виявити власні здібності та стати творцем кращого майбутнього, внаслідок чого працівники мають прагнути стати «інтелектуальними капіталістами»;

– активного навчання, у процесі якого курсант стає творцем знань, рішень, інформації замість пасивного типу, у процесі якого людині доводиться лише слухати, записувати, засвоювати, повторювати тощо.

В умовах інтелектуальної економіки головним завданням викладача є: акцентувати увагу курсантів на базові положення, проблемні питання; організувати плідну співпрацю; стимулювати пошук нової інформації;

ініціювати розробку власних пропозицій; прагнути досягнення «запалення» очей курсантів від усвідомлення власних можливостей.

Основні відмінні риси нової методології навчання полягають у наступному:

- викладач перетворюється із суб'єкта, який визначає всі аспекти навчання, на ініціатора навчання;

- курсант із пасивного одержувача знань перетворюється на активного творця знань;

- потік інформації стає багатоканальним;

- навчання переважно відбувається на прикладі проблем, аналіз яких дозволяє сформуванню відповідних вміння та навички [1, с. 91].

Ще Е. Демінг уважав, що навчання повинно надавати радість. Проте сьогодні в багатьох випадках спостерігаємо байдужість курсантів до обговорюваної теми через формалізм при виконанні науково-дослідних робіт, брак відповідних навичок і вмінь тощо. Змінити таке ставлення здатний викладач. Оскільки успіх навчання, насамперед, визначається знаннями та навичками викладача, його рівнем компетентності, використанням сучасних підходів до вирішення проблем, досягнень в області когнітивної психології, яка розкриває структуру й динаміку сприйняття інформації, активізуючи пам'ять та пошук рішень і, таким чином, інтелектуальну і творчу складову людини як особистості.

Прямий контакт викладача зі студентами не тільки сприяє зосередженню їх уваги, але й надає можливість емоційного впливу, створює умови для кращого розуміння матеріалу, критичної оцінки окремих ситуацій та проблем.

Для встановлення успішного контакту між викладачем та студентом вважаємо за доцільне опанувати методи та прийоми візуальної психодіагностики: морфологічний та фізіогномічний аналіз, тілесний та інші візуальні тести, методи «непрямого» спостереження (вивчення й відповідна інтерпретація навичок) та ін. «Мова тіла» є вельми інформативною для

викладача, оскільки в процесі комунікації 93% інформації сприймається через невербальну поведінку.

Ефективна лекторська діяльність проявляється в гнучкому управлінні пізнавальною активністю курсантів, стимулюванні творчої ініціативи, розвитку особистості. Сучасна лекційна діяльність має носити проблемний характер. При цьому необхідно підвищити мотивацію курсанта щодо опановування матеріалу завчасно не тільки за заздалегідь підготовленими викладачем електронними конспектами, але й користуватись іншими додатковими джерелами, стимулювати прояв ініціативи. Додатковим заходом мотивації підготовки до заняття та уважного сприйняття змісту дискусій є проведення експрес-опитування в кінці пари за змістом щойно прослуханої лекції – бесіди.

Сучасному курсанту доступні численні джерела інформації. Тому курсант може під час заняття висловлювати цікаві думки, нові ідеї, надихати викладача. Викладач має великі знання, досвід, але їх передана курсантам частка залежить від зацікавленості аудиторії, того морального задоволення, яке можна отримати від плідної співпраці.

Головним завданням викладача на практичних заняттях з економічних дисциплін є вміння аналізувати інформацію, робити висновки та знаходити ефективні рішення. Набуттю таких навичок сприятимуть обговорення проблем, проведення дискусій на основі аналізу конкретних ситуацій, кейсів, матеріалів плавальної практики курсантів та студентів.

Знання трансформуються у вміння лише за умови активної роботи курсанта, самостійного обґрунтування рішень, знаходження відповідей на безліч питань. Робота фахівця сьогодні потребує творчо підходити до розв'язання виникаючих проблем, чітко висловлювати думки, переконувати у власній правоті, вміння працювати в команді.

Для активізації самостійної роботи пропонуємо виконання домашніх завдань (підготовка рефератів, презентацій, написання есе, розробка конспектів – схем лекцій та ін.), що допомагає виробленню навичок аналізу, критичних узагальнень, чіткому висловленню власних поглядів.

По-третє, брати участь у наукових конференціях, круглих столах, симпозіумах, мозкових штурмах тощо з метою самовдосконалення та поширення серед курсантів інноваційних напрямків розвитку морського транспорту, бути провідником і рупором усього нового в економіці.

У світовій літературі під конкурентоспроможністю сьогодні розуміють здатність випередити суперника на внутрішньому та світовому ринках за ціновими та інноваційними критеріями. Цінова конкуренція майже вичерпала себе в умовах світової економічної кризи. Тому саме інноваційність розглядається як засіб досягнення конкурентоспроможності за глобальними критеріями.

Найважливішим фактором розвитку та конкурентоспроможності підприємства є інновації, інтелект та знання людини [2, с.39]. Однак знання швидко застарівають. На думку аналітиків щороку оновлюється 5% теоретичних та 20% професійних знань. За прийнятою у США одиницею старіння знань фахівця – період напіврозпаду компетентності (зниження компетентності на 50%) в результаті появи нової інформації – за багатьма професіями ця критична точка наступає менше ніж через 5 років [2, с.42]. Тому важливо навчатись протягом життя.

Основним способом забезпечити безперервність інновацій у компанії або навчальному закладі є розвиток такої культури, яка стимулюватиме та підтримуватиме креативний підхід із боку екіпажу або працівників до вирішення поставлених цілей у межах діючих міжнародних морських конвенцій. Тому вважаємо за доцільне залучати курсантів бути імпульсаторами нових ідей, прищеплювати навички проведення наукових досліджень, брати участь у наукових конференціях, що сприятиме розв'язанню курсантами виробничих, технічних, екологічних, соціально-економічних та інших завдань.

Моряк працює із представниками різних країн, які є носіями різноманітного менталітету, певних релігійних норм, національних особливостей тощо. У міжнародних екіпажах виникає необхідність формування уявлення про різноманітні культури, їх особливості, а також уміння їх розуміти.

Тому варто формувати в курсантів систему цінностей, переконань, норм поведінки та взаємовідносин при здійсненні спільної діяльності, які властиві сильній корпоративній культурі, що, з одного боку, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та ефективності функціонування морської академії, дозволить забезпечити закладу стабільність, передбачуваність і упорядкованість дій, єдність цілей і низьку конфліктність, має бути покладена в основу активного конструювання майбутнього ХДМА, а з другого – допомагатиме моряку легко адаптуватися до роботи в багатонаціональних за складом екіпажах.

Вищезазначені напрями та технології дозволять у процесі підготовки морського фахівця розвинути необхідні для особистості в умовах інтелектуальної економіки критичність, рефлексію (самоаналіз), автономність, самоменеджмент, котрі організують волю та творчий потенціал кожної людини, які є вкрай необхідними в умовах інноваційної моделі розвитку світової економіки. Подальші дослідження, на наше переконання, мають бути спрямовані на формування критеріїв оцінювання якості навчання та опанування навичок, що дозволить цілеспрямовано й ґрунтовно готувати курсантів до роботи в сучасних умовах.

Література:

1. Миколайчук Н.С. Інноваційне спрямування психолого-педагогічної майстерності викладачів / Н.С. Миколайчук, Т.А. Стовба // Матеріали науково-практичної конференції за результатами постійно діючого науково-методичного семінару з удосконалення психолого-педагогічної майстерності викладачів «Інноваційні технології навчання у вищій школі». – Херсон: Редакційно-видавничий відділ «Колос» ХДАУ, 2008. – С. 90 – 93.

2. Україна – 2015: національна стратегія розвитку. Громадсько-політичне об'єднання «Український форум» – К.: 2008. – 76 с.